

ZORG EN BEGELEIDEN 2

COLOFON

Boom beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur(s): I. Campfens, T. Cremers, R. Groothuis, G. Hingstman,
V. Landsmeer-Dalm, M. Liebregts, M. Molenaar, I. Mulder, B. E. G. Stevens,
J. Visscher - van Veen, K. Visser.
Eindredactie: V. Landsmeer-Dalm en E. van der Hart

Bronvermeldingen: TY Lim|Shutterstock, Robert Coolen|Shutterstock, Goedele
Monnens|Vluchtelingenwerk, Aerovista Luchtfotografie|Shutterstock, Vilans,
ICOBA|www.icoba.be, Bart Smit, Levi Verbauwhede, Bravis ziekenhuis

Titel: Zorg en begeleiden 2
ISBN: 978 90 3726 442 5
Eerste druk/eerste oplage

© 2025 Boom Beroepsonderwijs | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

Voorwoord	10
Thema 1 Samenleving	16
1.1 Begrippen bij de samenleving	17
1.2 Democratische rechtsstaat	24
1.3 Maatschappelijke waarden en normen	27
1.4 Verschillende omgevingen	28
1.5 Kritische beroepssituatie	31
1.6 Verdieping	32
1.7 Begrippen	35
Thema 2 Diversiteit	38
2.1 Diversiteit	39
2.2 Diversiteit in de zorg	44
2.3 Misverstanden door diversiteit	45
2.4 Dilemma's door diversiteit	48
2.5 Culturele competentie	49
2.6 Kritische beroepssituatie	51
2.7 Verdieping	52
2.8 Begrippen	54
Thema 3 Socialisatie	56
3.1 Socialisatieproces	57
3.2 Soorten socialisatie	64
3.3 Cultuur en socialisatie	71
3.4 Kritische beroepssituatie	74
3.5 Verdieping	75
3.6 Begrippen	79
Thema 4 Sociale problematiek	82
4.1 Sociale problematiek	83
4.2 Eenzaamheid	90
4.3 Sociale uitsluiting	96
4.4 Vechtscheiding	99
4.5 Armoede	101
4.6 Laaggeletterdheid	104

4.7	Werkeloosheid	108
4.8	Kritische beroepssituatie	111
4.9	Verdieping	112
4.10	Begrippen	114
Thema 5	Vorming en ontwikkeling van groepen	116
5.1	De groep: kenmerken en functies	117
5.2	Groepsontwikkeling en groepsdynamiek	124
5.3	Groepen analyseren	130
5.4	Groepsprocessen beïnvloeden	134
5.5	Kritische beroepssituatie	139
5.6	Begrippen	140
Thema 6	Kwaliteit van leven en zingeving	142
6.1	Kwaliteit van leven	143
6.2	Zingeving	148
6.3	In de verpleegkundige praktijk	156
6.4	Kritische beroepssituatie	161
6.5	Begrippen	163
Thema 7	Begeleiden bij intimiteit en seksualiteit	164
7.1	Over intimiteit en seksualiteit	165
7.2	Beïnvloedende factoren	169
7.3	Wat ziek zijn doet met seksualiteit	173
7.4	Begeleiden van zorgvragers	179
7.5	Kritische beroepssituatie	186
7.6	Begrippen	187
Thema 8	Kinderwens en ouderschap	188
8.1	Kinderwens	189
8.2	Onvervulde kindwens	199
8.3	Kwetsbaar ouderschap	200
8.4	Kritische beroepssituatie	205
8.5	Begrippen	207
Thema 9	Preventief werken	208
9.1	Wat is preventie	209
9.2	Indeling naar fase van ziekte	213
9.3	Indeling naar preventieve maatregelen	216
9.4	Preventief werken	217

9.5	Gezondheidsvoorlichting	219
9.6	Kritische beroepssituatie	223
9.7	Begrippen	224
Thema 10	Gezondheid bevorderen	226
10.1	Gezondheid en leefstijl	227
10.2	Invloed gezondheid en leefstijladvies op ziekten	230
10.3	Resultaat van leefstijladvies	233
10.4	Persoonsgerichte leefstijladvies	235
10.5	Kritische beroepssituatie	240
10.6	Begrippen	241
Thema 11	Motiverende gespreksvoering	244
11.1	Motivatie en gedragsverandering	245
11.2	Basishouding en gesprekstechnieken	249
11.3	Van motivatie naar (stappen richting) actie	255
11.4	Omgaan met wrijving	264
11.5	Kritische beroepssituatie	269
11.6	Begrippen	270
Thema 12	Psycho educatie, voorlichting en advies geven	272
12.1	Voorlichting	273
12.2	Advies	280
12.3	Psycho-educatie	284
12.4	Afstemmen en overdragen	287
12.5	Kritische beroepssituatie	289
12.6	Begrippen	291
Thema 13	Instructie geven	292
13.1	Instructie	293
13.2	Instructiestappen	298
13.3	Instructiemethoden	302
13.4	Randvoorwaarden	306
13.5	Foutloos leren bij Korsakov	308
13.6	Kritische beroepssituatie	310
13.7	Begrippen	311
Thema 14	Begeleidingsinterventies in de ouderenzorg	312
14.1	Werken met begeleidingsinterventies	313
14.2	Interventies bij somatische verpleging	315

14.3	Interventies bij psychogeriatrische verpleging	320
14.4	Interventies in de thuiszorg	335
14.5	Kritische beroepssituatie	336
14.6	Verdieping	337
14.7	Begrippen	339

Thema 15 Begeleidingsinterventies bij een verstandelijke

	beperking	342
15.1	Geef me de 5	343
15.2	TEACCH	345
15.3	Programma Perspectief	347
15.4	Gentle Teaching	349
15.5	Triple-C	351
15.6	Eigen Initiatief Model	353
15.7	Son-Rise	355
15.8	Zintuigstimulering	357
15.9	Kritische beroepssituatie	360
15.10	Verdieping	361
15.11	Begrippen	364

Thema 16 Begeleidingsinterventies in de geestelijke

	gezondheidszorg	366
16.1	Op eigen benen	367
16.2	Herstelondersteunende zorg	369
16.3	De individuele rehabilitatiebenadering	372
16.4	Community support	377
16.5	Assertive Community Treatment	380
16.6	De Liberman-modules	382
16.7	Systeemgericht werken	383
16.8	Kritische beroepssituatie	388
16.9	Verdieping	389
16.10	Begrippen	392

Thema 17 Begeleidingsinterventies forensische zorg

	394	
17.1	Forensische zorg	395
17.2	Doelgroepen	402
17.3	Methodieken en begeleiding	405
17.4	Interprofessioneel samenwerken	410
17.5	Kritische beroepssituatie	412
17.6	Verdieping	413

17.7	Begrippen	416
Thema 18	Crisis zorg, bemoeizorg	420
18.1	Uitgangspunten van crisis- en bemoeizorg	421
18.2	Vertrouwensband	425
18.3	Wettelijke kaders	427
18.4	Betrokken disciplines	431
18.5	ACT-model	435
18.6	Kritische beroepssituatie	437
18.7	Verdieping	439
18.8	Begrippen	442
Thema 19	Grensoverschrijdend gedrag	444
19.1	Wat is grensoverschrijdend gedrag?	445
19.2	Mishandeling	449
19.3	Pesten	456
19.4	Seksueel grensoverschrijdend gedrag	465
19.5	Kritische beroepssituatie	469
19.6	Verdieping	470
19.7	Begrippen	477
Thema 20	De-escalerend werken	480
20.1	Escalatie van spanningen	481
20.2	De-escalerend communiceren	485
20.3	De-escaleren met een signaleringsplan	488
20.4	Persoonlijke valkuilen	492
20.5	Mentaliseren	493
20.6	Kritische beroepssituatie	496
20.7	Verdieping	497
20.8	Begrippen	502
Thema 21	Omgaan met agressie	504
21.1	Agressie	505
21.2	Oorzaken van agressie	508
21.3	Methoden	510
21.4	De rol van zorgorganisaties	515
21.5	Impact van agressie	516
21.6	Kritische beroepssituatie	519
21.7	Begrippen	521

Thema22 Onvrijwillige zorg	524
22.1 Wat is onvrijwillige zorg	525
22.2 Verplichte zorg	531
22.3 Vrijheidsbeperkende maatregelen	533
22.4 Stappenplan Wzd	537
22.5 Alternatieven	540
22.6 Kritische beroepssituatie	545
22.7 Begrippen	546
 Bronnen	 549
 Index	 578

VOORWOORD

Angerenstein Zorg & Welzijn is een complete serie leermiddelen voor de volgende kwalificatiedossiers:

- Assistent in de Gezondheidszorg
- Maatschappelijke zorg
- Pedagogisch werk
- Sociaal werk
- Verzorgende-IG
- Verpleegkunde.

Voor de verpleegkundige is vakkennis van uiteenlopende onderwerpen van groot belang. Dit vormt de basis voor het handelen in de beroepspraktijk, waarbij de zorgvrager met zijn wensen en behoeften centraal staat. De bronnenboeken van Angerenstein Zorg & Welzijn bevatten alle benodigde theorie voor de beginnende beroepsbeoefenaar.

De serie leermiddelen voor het kwalificatiedossier Verpleegkundige bestaat uit acht bronnenboeken met online aanvullende verwerkingsopdrachten, kritische beroepssituaties en (oefen)toetsen:

- Anatomie, fysiologie, pathologie en psychologie 1 voor verpleegkunde
- Anatomie, fysiologie, pathologie en psychologie 2 voor verpleegkunde
- Plannen van verpleegkundige zorg en coördinatie
- Professioneel werken voor verpleegkunde
- Verpleegtechnische handelingen voor verpleegkunde
- Ziekenhuis
- Zorg en begeleiden 1
- Zorg en begeleiden 2.

Koppeling kwalificatiedossier 2020

Elk thema heeft een koppeling met een of meer werkprocessen van het kwalificatiedossier. Hieronder zie je per thema aan welk(e) werkproces(sen) dit is gekoppeld:

	B1-K1-M1	B1-K1-M2	B1-K1-M3	B1-K1-M4	B1-K1-M5	B1-K1-M6	B1-K1-M7	B1-K2-M1	B1-K2-M2	B1-K2-M3
1 Samenleving	x									
2 Diversiteit	x									
3 Socialisatie	x									
4 Sociale problemen	x									
5 Vorming en ontwikkeling van groepen	x									
6 Kwaliteit van leven en zingeving	x									
7 Begeleiden bij intimiteit en seksualiteit										
8 Kinderwens en ouderschap					x					
9 Preventief werken					x					
10 Gezondheid bevorderen					x					
11 Motiverende gespreksvoering					x	x				
12 Psycho educatie, voorlichting en advies geven					x	x				
13 instructie geven					x	x				
14 Begeleidingsinterventies in de ouderenzorg					x					
15 Begeleidingsinterventies bij een verstandelijke beperking					x					
16 Begeleidingsinterventies in de geestelijke gezondheidszorg					x					
17 Begeleidingsinterventies in de forensische zorg					x					
18 Crisiszorg, bemoeizorg										x
19 Grensoverschrijdend gedrag										x
20 De-escaleren werken										x
21 Omgaan met agressie										x
22 Onvrijwillige zorg										x

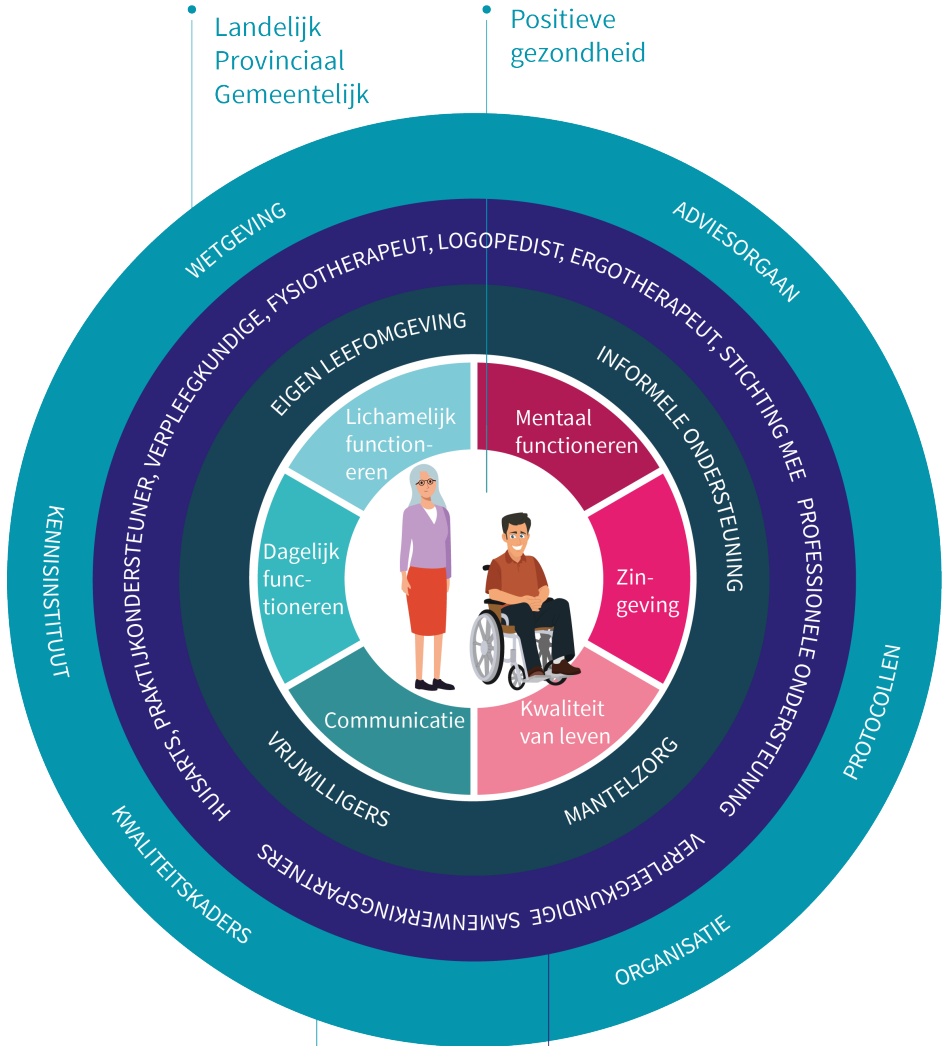
Zorg en begeleiden 2

Zorg en Begeleiden 2 is een van de acht boeken voor de opleiding MBO Verpleegkunde. Als verpleegkundige ondersteun je de zorgvrager op diverse gebieden. Hierbij is kennis over het ontstaan van groepen en sociologie onmisbaar. Naast de ondersteuning bij adl (algemene dagelijkse levensverrichtingen) zul je ook op andere gebieden de zorgvrager ondersteunen. Denk hierbij aan onderwerpen zoals kwaliteit van leven, kindwens en ouderschap. Al deze onderwerpen komen uitgebreid aan bod.

Daarnaast ga je aan de slag met motiverende gespreksvoering. Met deze gesprekstechniek kun je zorgvragers helpen bij hun gedragsverandering. Tijdens je werk zul je ook regelmatig begeleidingsinterventies inzetten. Dit boek behandelt de meestgebruikte begeleidingsinterventies, zodat je als beginnende beroepsbeoefenaar over alle tools beschikt om deze interventies goed te kunnen toepassen.

Tijdens je werk als verpleegkundige kunnen de emoties bij de zorgvrager of diens naasten soms hoog oplopen. In dit boek leer je op welke wijze je kunt de-escaleren en hoe je omgaat met agressie en grensoverschrijdend gedrag.

De zorgvrager centraal

Landelijk
Provinciaal
Gemeentelijk

Positieve
gezondheid

Branch-CAO
Beroepscode
Organisatie

CanMEDS Verpleegkundige
Gezondheid bevorderen
Samenwerken
Communiceren
Organiseren
Professionaliteit en kwaliteit
Reflecteren
De zorgverlener

De zorgvrager centraal

De zorgvrager en zijn zorgvraag staan tijdens jouw werk als verpleegkundige centraal. Met behulp van de uitgangspunten van de Positieve Gezondheid ga je als verpleegkundige met de zorgvrager in gesprek om te achterhalen welke ondersteuning voor hem belangrijk is. Uitgangspunt hierbij is dat de zorgvrager zo veel mogelijk de regie blijft houden over zijn eigen leven. De ondersteuning komt in de eerste plaats vanuit de eigen leefomgeving (interprofessioneel) en in de tweede plaats vanuit de professional(s).

Opbouw theorie

Een thema bestaat uit drie onderdelen:

1. basistheorie
2. kritische beroepssituatie
3. verdieping.

Basistheorie

De basistheorie bevat informatie die relevant is voor de verpleegkundige. De theorie wordt verlevendigd met voorbeelden. Belangrijke begrippen worden uitgelegd in de tekst en zijn vet gemaakt.

Wanneer je in de linkerkantlijn dit icoontje ziet, kun je in de bijhorende digitale leeromgeving een online aanvulling vinden in de vorm van een filmfragment, verwijzing naar een website of een document.

Kritische beroepssituatie (KBS)

In de KBS word je geconfronteerd met een probleemstelling of dilemma waarbij je niet kunt terugvallen op routinematig handelen. Online vind je bij elke KBS aanvullende opdrachten. De structuur van de opdrachten volgt in veel gevallen de stappen van het klinisch redeneren. Op die manier oefen je als beginnend beroepsbeoefenaar regelmatig met deze manier van redeneren, leer je zorgsituaties goed te doorzien en kun je beredeneerd handelen.

Verdieping

Meerdere thema's hebben aan het einde het onderdeel Verdieping. De verdieping heeft als doel het thema verder uit te bouwen en stimuleert de onderzoekende houding.